անհերքելի ճշմարտությունը, որ նրա փրկությունը, գոյատևումը և բարգավաճումը պայմանավորված էին ռուս մեծ ժողովրդի ազատագրական առաքելությամբ: Այնուհետև Ֆ. Տ. Սարգսյանը նշեց, որ եթե 150 տարի առաջ հայ մեծ լուսավորիչ Խաչատուր Աբովյանը չէր կարողանում թվարկել Հայաստանի վերքերը, ապա, սովետական իշխանությունը, Վ. Ի. Լենինի կուսակցությունը, մեր մեծ երկրի ժողովուրդների բարեկամությունը բուժեցին այդ վերքերը և արարատյան կիզիչ արևի ճառագայթների տակ Նաիրի հնադարյան երկիրը ճառագեց ծիածանի բոլոր գույներով:

Պլենար նիստում «ՍՍՀՄ ժողովուրդների բարեկամությունը Հոկտեմբերի նվաճումն է» զեկուցմամբ հանդես եկավ ակադեմիկոս **Գ. Ն. Ֆեդոսեևը:** Նա ընդգծեց, որ մեր երկրի ժողովուրդները իրավամբ հպարտանում են, որ իրենք եղան նոր, բարձրագույն տիպի՝ կոմունիստական քաղաքակրթության սկզբնավորողներն ու շինարարները, մի քաղաքակրթություն, որը հիմնված է աշխատավոր մարդկանց կոլեկտիվ և ազատ համագործակցության, բոլոր ազգերի ու ժողովուրդների հավասարության ու եղբայրության վրա:

ՀՍՍՀ ԳԱ պրեզիդենտ, ակադեմիկոս **Վ. Հ. Համբարձումյանը** «Սովետական Հայաստանի գիտության զարգացման ուղիները» թեմայով զեկուցման մեջ հատկապես կանգ առավ մեր հանրապետությունում գիտության զարգացման հրատապ պրոբլեմների վրա:

ՀՍՍՀ ԳԱ փոխպրեզիդենտ **Ա. Ռ. Հովհաննիսյանը** «Ռուսաստանի հետ Արևելյան Հայաստանի միացման պատմական նախադրյալները» զեկուցման մեջ պատմեց հայ ազատագրական շարժման սկզբնավորման, հայ ականավոր գործիչների ռուսական կողմնորոշման մասին:

Պլենար նիստում հանդես եկան նաև ՀՍՍՀ ԳԱ ակադեմիկոս **Մ. Գ. Ներսիսյանը,** Ուկրաինական ՍՍՀ ԳԱ փոխպրեզիդենտ **Կ. Մ. Սիտնիկը,** ՍՍՀՄ ԳԱ ընդհանուր և տեխնիկական քիմիայի բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար **Ն. Մ. Էմանուելը,** Վրացական ՍՍՀ ԳԱ պրեզիդենտ **Ն. Կ. Խարադզեն,** Էստոնական ՍՍՀ ԳԱ պրեզիդենտ **Կ. Կ. Ռեբոնեն,** Ադրբեջանական ՍՍՀ ԳԱ փոխպրեզիդենտ **Գ. Ֆ. Սուլթանովը,** Ուզբեկական ՍՍՀ ԳԱ փոխպրեզիդենտ **Մ. Կ. Նուրմուհամեդովը,** ակադեմիկոս **Ն. Մ. Ժավորոնկովը,** Կիրգիզական ՍՍՀ ԳԱ պրեզիդենտ **Կ. Կ. Կարակեևը,** Մոլդավական ՍՍՀ ԳԱ նախագահության գլխավոր գիտական քարտուղար **Վ. Ա. Անդրունակևիչը,** որոնք ընդգծեցին Ռուսաստանի հետ Արևելյան Հայաստանի միացման պատմական նշանակությունը, խոսեցին հայ և ՍՍՀՄ մյուս ժողովուրդների բարեկամության ու եղբայրական համագործակցության մասին:

Այնուհետև միացյալ գիտական նստաշրջանն իր աշխատանքները շարունակեց ըստ մասնաճյուղերի, որոնց նիստերի ժամանակ լսվեցին բազմաթիվ զեկուցումներ՝ նվիրված հայ և ռուս ժողովուրդների բազմադարյան կապերին, սովետական ժողովուրդների կուլտուրաների փոխազդեցությանը և փոխհարստացմանը, նրանց անխախտ բարեկամությանն ու եղբայրությանը: Մասնաճյուղերի նիստերում նաև քննարկվեցին մեր երկրում ազգային հարցի լուծման, մեծ Հոկտեմբերի և հայ ժողովրդի վերածննդի, ժամանակակից պայմաններում գաղափարական պայքարի և մի շարք այլ հասարակագիտական պրոբլեմների հետ առնչվող հարցեր:

Ընդհանուր առմամբ հոբելյանական միացյալ գիտական նստաշրջանում կարդացվեցին շուրջ 50 արժեքավոր զեկուցումներ:

Վ. Հ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՅԱՆԻ ՄԵԾԱՐՈՒՄԸ

Սովետական գիտության զարգացման մեջ ունեցած ակնառու ավանդի և ծննդյան 70-ամյակի կապակցությամբ ՀՍՍՀ ԳԱ պրեզիդենտ Վ. Հ. Համբարձումյանը պարգևատրվել է Լենինի շքանշանով և «Մուրճ ու մանգաղ» երկրորդ ոսկե մեդալով: Սեպտեմբերի 21-ին ՍՍՀՄ ԳԱ և ՀՍՍՀ ԳԱ՝ Ռուսաստանի հետ Արևելյան Հայաստանի միավորման 150-ամյակին նվիրված միացյալ գիտական նստաշրջանի պլենար նիստերի ընդմիջման ժամանակ տեղի ունեցավ ՀՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի պրեզիդենտ, սոցիալիստական աշխատանքի կրկնակի հերոս, ակադեմիկոս Վ. Հ. Համբարձումյանի մեծարումը:

Նախագահությունում էին **Կ. Ս. Դեմիրճյանը, Ֆ. Տ. Սարգսյանը, Պ. Պ. Անիսիմովը, Կ. Լ. Դալլաքյանը, Վ. Բ. Ղազումյանը, Հ. Մ. Ոսկանյանը,** ՍՍՀՄ ԳԱ պրեզիդենտ **Ա. Պ. Ալեքսանդրովը,** ՍՍՀՄ ատոմային էներգիայի օգտագործման պետական կոմիտեի նախագահ **Ա. Մ. Պետրոսյանցը,** ՍՍՀՄ ԳԱ փոխպրեզիդենտներ **Վ. Ա. Կոտելնիկովը, Պ. Ն.**

Ֆեդոսեևը, Ե. Պ. Վելիխանովը, ՀՍՍՀ Մինիստրների խորհրդի նախագահի տեղակալներ Ա. Մ. Կիրակոսյանը, Կ. Հ. Ղամբարյանը, Ռ. Ջ. Սվետլովան, ինչպես նաև ակադեմիկոսներ, եղբայրական գիտությունների ակադեմիաների ղեկավար գործիչներ:

Վ. Հ. Համբարձումյանին ողջունեց ՀԿԿ Կենտկոմի առաջին քարտուղար Կ. Ս. Դեմիրճյանը: Նա ասաց, որ նշելով Վ. Հ. Համբարձումյանի 70-ամյակը, մենք արտահայտում ենք համաժողովրդական ճանաչումը և խորին հարգանքը այն մարդու նկատմամբ, որով իրավամբ հպարտանում ենք որպես լենինյան մեծ կուսակցության արժանավոր զավակի, որն իր մեջ խտացնում է սովետական քաղաքացու լավագույն հատկանիշները, մի գիտնականով, որի սխրանքը դարձել է XX հարյուրամյակի հանդուգն գիտական մտքի նվաճումների տարեգրության մի վառ էջը, որի անունը Լեոնիդ Իլյիչ Բրեժնևի պատկերավոր արտահայտությամբ, «սովետական և համաշխարհային գիտության երկնակամարում... շողում է որպես առաջին մեծության աստղ»: Այնուհետև Կ. Ս. Դեմիրճյանը խոսեց սովետահայ գիտության զարգացման գործում հորելյարի ներդրած մեծ վաստակի և նրա ակտիվ հասարակական-քաղաքական գործունեության մասին: Վերջում նա վստահություն հայտնեց, որ Վ. Հ. Համբարձումյանն ինչպես միշտ, ակտիվորեն, ուժերի ու եռանդի, իր գիտելիքների ու տաղանդի լիակատար նվիրումով կաշխատի հանուն մեր սիրելի հայրենիքի հետագա առաջադիմության ու բարգավաճման:

Այնուհետև հորելյարին դիմեց ՍՍՀՄ գիտությունների ակադեմիայի պրեզիդենտ, ակադեմիկոս Ա. Պ. Ալեքսանդրովը: Նա նշեց, որ Վ. Հ. Համբարձումյանը պատկանում է այն մարտիկ գիտնականների թվին, որոնք գիտության մեջ հանդես եկան հեղափոխական գաղափարներով, խորապես ներթափանցելով հետազոտության ենթակա բնագավառները: Ա. Պ. Ալեքսանդրովը հորելյարին մաղթեց քաջառողջություն, նոր մեծ հաջողություններ աշխատանքում՝ ի բարօրություն սովետական գիտության և ապա նրան հանձնեց ՍՍՀՄ գիտությունների ակադեմիայի նախագահության ողջույնի ուղերձը:

Վրաստանի գիտությունների ակադեմիայի պրեզիդենտ Ե. Կ. Խարաձեն հրապարակեց ՎԿԿ Կենտկոմի, ՎՍՍՀ Գերագույն սովետի նախագահության և Մինիստրների խորհրդի ողջույնի ուղերձը՝ ուղղված Վ. Հ. Համբարձումյանին: Այնտեղ մասնավորապես ասված է, որ հորելյարը լինելով իսկական սովետական հայրենասեր և ինտերնացիոնալիստ, հայ և վրաց ժողովուրդների բարեկամության ու եղբայրության լավագույն ավանդույթների կրող, ակտիվորեն մասնակցում է այդ հանրապետությունների գիտությունների ակադեմիաների սերտ համագործակցության հետագա ամրապնդմանը և զարգացմանը:

Եղբայրական հանրապետությունների գիտությունների ակադեմիաների անունից հորելյարին ողջունեցին Կիրգիզական ՍՍՀ ԳԱ պրեզիդենտ Կ. Կ. Կարակեեը, Ադրբեջանական ՍՍՀ ԳԱ փոխպրեզիդենտ Հ. Ֆ. Սուլթանովը, Էստոնական ՍՍՀ ԳԱ պրեզիդենտ Կ. Կ. Ռեբոնեն, Տաջիկական ՍՍՀ ԳԱ փոխպրեզիդենտ Ռ. Բ. Բարաթովը, Բելոռուսական ՍՍՀ ԳԱ ակադեմիկոս Ֆ. Ի. Ֆյոդորովը, Ղազախական ՍՍՀ ԳԱ ակադեմիկոս-քարտուղար Զ. Ա. Ախմեդովը, Լենինգրադի գիտնականների անունից՝ ակադեմիկոս Վ. Մ. Տուշկևիչը, համամիութենական «Գիտելիք» ընկերության անունից՝ Ն. Գ. Բասովը: ՀՍՍՀ ԳԱ փոխպրեզիդենտ Է. Հ. Միրզաբեկյանն ընթերցեց հանրապետության գիտություններ ակադեմիայի գիտնականների ուղերձը:

Վերջում ելույթ ունեցավ Վ. Հ. Համբարձումյանը: Նա ՍՄԿԿ Կենտկոմին, ՍՍՀՄ Գերագույն սովետի նախագահությանը, անձամբ Լ. Ի. Բրեժնևին ի սրտե խորին շնորհակալություն հայտնեց իր գիտական գործունեությունը բարձր գնահատելու համար: Նա շնորհակալություն հայտնեց նաև ելույթ ունեցողներին և հավաստիացրեց, որ իր ուժերը, գիտելիքներն ու փորձը չի խնայի լենինյան կուսակցության իդեալներին, սովետական ժողովրդին, կոմունիզմի կառուցման մեծ գործին ծառայելու ասպարեզում:

ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ

Սեպտեմբերի 12—18-ը տեղի ունեցավ հայ արվեստին նվիրված միջազգային երկրորդ գիտաժողովը, որի աշխատանքներին մասնակցում էին սովետական և արտասահմանյան մոտ 200 գիտնականներ: Գիտաժողովի առաջին պլենար նիստում, որը տեղի ունեցավ սեպտեմբերի 12-ին, ՀՍՍՀ ԳԱ նիստերի դահլիճում, նրա մասնակիցներին հանրապե-